

PRIVATE LIBRARY
OF WILLIAM L. PETERS

Zvláštní otisk Časopisu České Společnosti Entomologické.
Ročník XIII. Acta Societatis Entomologicae Bohemiae. Č. 1.-2. - 1916.

PROSOPISTOMA A CHAETOPHORUS ACERIS.

Julius Komárek.

Má-li znalost naší fauny býti úplná, je nutno, oznamovati objevení vzácných neb pozoruhodných forem, ať už u nás a v sousedství byly neb nebyly nalezeny. Jen tím způsobem postavíme základ pro spolehlivý výzkum Čech a pro budoucí studium zoogeografické. Z toho důvodů upozorňuji na nález dvou velmi zajímavých druhů hmyzu, zvláště když k jednomu se poji vzpomínka historická na našeho nejslavnějšího přírodopisce.

Oba druhy náležejí různým skupinám hmyzu a představují i uprostřed svých příbuzných úplně izolované typy.

První méně významná forma náleží mezi mšice: jest to *Chaetophorus aceris* — biologický nejzajímavější druh mšic. V době vydání díla Thornetova a později Bucktonova byla známa jen z Francie a Anglie; bohužel nemohl jsem se pro krátkost doby přesvědčiti, byla-li od té doby konstatována v jiných zemích a v kterých. Nebylo by tedy nic divného, když nemáme odborného sběratele, že u nás nalezena nebyla, kdyby její tvar nebyl tak podivný, že musí každého přírodopisce zaujati. Ačkoliv jest to zvíře suchozemské (její obrys je typický pro každou mšici), má po stranách těla plátky úplně odpovídající dýchacím plátkům larev vodního hmyzu, do nichž zdánlivě vstupují tracheie. Plátky ovrubují nejen abdomen, ale i hlavu. Při větším zvětšení vidíme, že podobné plátky, ale menší, jsou i na nohách, ale všechny jen v horizontální rovině těla, jež je velmi zploštělé, a představuje obvyklý tvar bezkřídle generace mšic.

Tyto analogie žaberních plátek nejsou než pouhé přeměněné chloupky, jak se zdá, rozšířené do plochy a vyztužené prstovitě rozloženými chitinovými žebry. Význam jejich není právě jasný.

Živočich žije na spodní straně javorových listů v různě organisovaných generacích, z nichž jen jedna bezkřídlá má popísaný tvar. Nalezen byl *Chaetophorus aceris* prof. R. Klečkou v Chuchli u Prahy na *Acer pseudoplatanus* v polovině máje ve velikém množství. Zmíněná forma uvedena Bucktonem, který monograficky zpracoval britské Aphidy, co abnormální tvar celého vývojového cyklu tohoto druhu, který ukazuje nejkomplicovanější dimorfismus mezi všemi mšicemi.

Druhý druh je velmi památný, že od dob Jana Ev. Purkyně u nás nebyl nalezen a jinak znám jest jen z Francie Německa a Madagaskaru. Jest to nymfa jepice *Prosopistoma*, která byla nalezena ve Francii (Seine, Rhona, Garonna atd.), v Německu (Rýn, Taubera) a kterou Dr. Em. Joly a Vayssière popsali a poprvé vychovavše polotvar (subimago) správně k Ephemerám zařadili.

Již dávno před tím byla známa (pod jmény (*Binoculus* Geoffr. a *Prosopistoma* Latr.); v Čechách nalezl ji E. Lokay a zjistil prof. Jan Purkyně. Latreille ji popsal, byv sveden neobvyčejnou podobou jako nový druh koryšů. Omyl ten byl velmi lehký, neboť podobnost s mladou lupenonožkou (*Apus*), ku př. je frapantní a makroskopicky neupomíná v nejmenším na tvar nymf jepičích. Veliký polokulovitý štít (střední rozšířený thorakální segment) docela podobný hrudnímu krunýři koryšů pokrývá celé tělo, jen vzadu vykukuje několik článků rovněž pevnými deskami krytých. Ovšem na spodní straně šest úplně ephemerových noh s 1 drápkem, poloha žaberních plátek a kusadla hmyzí ukazují, že zvíře patří k jepicím. Za časů Purkyňových nebyla znalost anatomických vlastností hmyzích larev tak prohloubena a proto omyl ten, který se opakoval s *Prosopistomou* i ve Francii, je lehké omluvitelný.

Nymfa ta, zděli $\frac{1}{2}$ cm, je známa delší dobu z francouzských větších řek. Jiný druh popsán Vayssiérem z Madagaskaru. V Americe je zastoupena podobnou jí nymfou rodu *Baetisca*.

Nalezl jsem ji 18./VIII. 1916 uprostřed samotné Prahy ve Vltavě pod jezem nad Žofínským ostrovem, kde není nijak vzácná. Proto se domnívám, že asi žije v celém dolním toku Vltavy a Labe na místech, kde voda prudce proudí. Svou organisací je

Prosopistoma vyvrcholením adaptace k životu a pohybu v prudce tekoucí vodě a představuje proti nymfám jepic rodu *Ecdyurus*, jež jsou rovněž přizpůsobeny prudké vodě, typ velmi zdokonalený.

Snad se podaří nyní, kdy nalezena byla larva, vypěstovati také imago.